

Tam v zgrbljenem varstvu oreha
pa v sivih deževjih
jokála bo vegasta streha.
In mačka hodila bo mlade leč
na hladno peč.
In le še kdaj v zarji,
kot trta jesenska
krvavi in zlati,
blestel se bo
IHS
v kamnu
nad z žebliji zabitimi vrati.

NOSOROG

Eugène Ionesco

Spominu Andréja Frédériqua

S prijateljem Jeanom sva se na kavarniški terasi mirno pomenkovala o tem in onem, kar sva na pločniku na drugi strani zagledala velikanskega, mogočnega nosoroga: glasno je puhal in se podil v ravni črti, tesno ob izložbah. Sprehajalci so se mu na poti naglo umikali, da je mogel mimo njih. Neka gospodinja je prestrašeno zavpila, košara ji je padla iz rok, po tlaku se je razlilo vino iz razbite steklenice, nekaj sprehajalcev, med njimi neki starec, se je zagnalo v prodajalne. Vse to je bilo naglo kakor blisk. Sprehajalci so se vrnili iz zavetja, zbrali so se v gručice in s pogledom sledili nosorogu — ta je bil že daleč — razpravljali so o dogodku in se razkropili.

Jaz se odzivam precej počasi. Razmišljeno sem sprejel v zavest podobo dirjajoče zveri, ne da bi ji pripisoval prevelik pomen. Vrh tega sem bil tisto jutro utrujen, v ustih sem imel grenek okus, ker sem prejšnji večer popival: slavili smo bili rojstni dan nekega tovariša. Jeana tedaj ni bilo med nami; zato pa je vzkliknil, brž ko je minil prvi trenutek prevzetosti:

»Nosorog, ki se prosto giblje po mestu! Ali se vam to ne zdi čudno? To bi ne smelo biti dovoljeno.«

»Saj res,« sem rekel, »še pomislil nisem na to. Nevarno je.«

»Treba bi se bilo pritožiti občinskim oblastem.«

»Mogoče je zbežal iz živalskega vrta,« sem menil.

»Sanja se vam!« mi je odvrnil. »Živalskega vrta v našem mestu ni več, odkar je v 17. stoletju kuga tako razredčila živali.«

»Mogoče je iz cirkusa?«

»Kakšnega cirkusa? Županstvo je klatežem prepovedalo bivanje na občinskem ozemlju. Že od naših mladih let ni bilo nobenega več.«

»Mogoče se je od tedaj skrival po močvirnatih gozdovih v okolici,« sem odgovoril zdehaje.

»Povsem vas obdajajo goste megle alkohola...«

»Iz želodca se vzdigujejo...«

»Da. In vam zagrinjajo možgane. Kje pa vidite močvirnate gozdove v okolici? Naši pokrajini pravijo Mala Kastilja, tako zelo je puščavska.«

»Mogoče se je zatekel pod kak kamen? Morda si je naredil gnezdo na posušeni veji?«

»Ti vaši paradoksi so dolgočasni. Saj sploh ne znate govoriti resno.«

»Danes še posebno ne.«

»Danes prav toliko kot po navadi.«

»Ne razburjajte se, dragi Jean. Saj se ne bova sporekla z avoljo te zverine...«

Začela sva govoriti o drugih rečeh, spet sva se menila o lepem vremenu in o dežju, ki v naši pokrajini tako redko pada, kako bi bilo treba spraviti na naše nebo umetne oblake, in o drugih takih vsakdanjih nerešljivih vprašanjih.

Razšla sva se. Bila je nedelja. Legel sem in spal ves dan: spet skažena nedelja. V ponedeljek zjutraj sem šel v pisarno, obljubljač si slovesno, da se ne bom nikoli več opil, in posebno ne ob sobotah, da si ne pokvarim prihodnjega dne, nedelje. Imel sem namreč en sam prosti dan v tednu in tri tedne dopusta poleti. Namesto da pijem in da sem bolan, kaj bi ne bilo bolje, ko bi bil čil in zdrav, da bi pametneje prebijal redke trenutke svobode? Obiskoval muzeje, prebiral leposlovne časopise, poslušal predavanja? In namesto da ves odvečni denar porabljam za žgane pijače, kaj bi ne bilo bolje, ko bi si kupoval gledališke vstopnice, da bi lahko gledal zanimive igre? Še zmerom ne poznam avantgardističnega gledališča, o katerem toliko govorijo, nobene Ionescove igre še nisem videl. Če sploh kdaj, potem je zdaj čas, da se seznanim s temi rečmi.

Drugo nedeljo sva se z Jeanom spet dobila na isti terasi.

»Držal sem besedo,« sem rekel, ko sem mu podal roko.

»Kakšno besedo ste držali?« je vprašal.

»Besedo, ki sem jo dal sam sebi. Prisegel sem, da ne bom več pil. Namesto da bi pil, sem se odločil, si bom izobraževal duha. Danes je moja glava jasna. Popoldne grem v mestni muzej, za zvečer imam vstopnico za gledališče. Ali greste z menoj?«

»Upajmo, da bodo vaši dobri nameni držali,« je odvrnil Jean. »Z vami pa ne morem. Dobiti se moram s prijatelji v pivnici.«

»O dragi moj, zdaj ste torej vi na vrsti, da boste dajali slab zgled. Napili se boste!«

»Enkrat ni nobenkrat,« je z razdraženim glasom odgovoril Jean. »Medtem ko vi...«

Pomenek bi se bil neprijetno zasukal, tedaj pa sva zaslišala mogočno rikanje, nagel topot nog lihoprstega kopitarja, krike, mijavkane neke mačke; skoraj isti trenutek sva videla, kako se je na nasprotnem pločniku kakor blisk pokazal in spet izginil nosorog, ki je glasno sopihal in se z vso naglico podil v ravni črti.

Takoj zatem se je pokazala ženska, ki je držala v naročju nekaj majhnega, brezličnega in krvavega:

»Pomendral mi je mačko,« je tožila, »pomendral mi je mačko!«

Ljudje so obkročili ubogo razkuštrano žensko, ki se je zdela kakor utelešenje obupanosti same, in jo pomilovali.

»Če to ni nesreča,« so vzklikali, »uboga živalca!«

Midva z Jeanom sva vstala. V skoku sva bila čez ulico, obstopila sva nesrečnico:

»Vse mačke so umrljive,« sem se oglasil neumno, ker nisem vedel, kako naj jo potolažim.

»Že prejšnji teden se je podil mimo moje prodajalne!« se je spomnil špecerist.

»To ni bil isti,« je zatrdil Jean. »To ni bil isti: tisti prejšnji teden je imel na nosu dva roga, bil je azijski nosorog; ta pa je imel samo enega: to je afriški nosorog.«

»Neumnosti govorite,« sem se vznemiril. »Le kako ste mogli razločiti rogove! Zver se je podila mimo tako hitro, komaj da smo jo videli; saj niste utegnili šteti...«

»Jaz ne živim v megli,« je naglo odvrnil Jean. »Bistrega duha sem in naglo štejem.«

»Podil se je s pobešeno glavo.«

»Saj ravno zato se je bolje videlo.«

»Samo napihujete se, Jean. Dlakocep ste, dlakocep, čigar znanje ni zanesljivo. Zakaaj predvsem je res to, da ima ravno azijski nosorog samo en rog na nosu, afriški ima pa dva!«

»Motite se, nasprotno je res.«

»Ali stavite?«

»Z vami ne stavim. Vi imate dva roga, vi,« je zavpil, zaripel od jeze »azijsko teslo!« (Ni in ni hotel odnehati.)

»Jaz nimam rogov. Nikoli jih ne bom nosil. Tudi azijski nisem. Sicer pa so Azijci ljudje kot vsi drugi.«

»Rumeni so!« je zavpil ves iz sebe.

Obrnil mi je hrbet in se preklinjaje oddaljil z velikimi koraki.

Zazdel sem se smešen sam sebi. Moral bi bil biti spravljujejši, ne bi mu bil smel ugovarjati: saj sem vendar vedel, da tega ne prenese. Že ob najmanjšem ugovarjanju se je penil. To je bila njegova edina napaka, sicer je imel zlato srce in mi je naredil nešteto uslug. Tistih nekaj ljudi, ki so bili tam in so naju bili poslušali, so ob tem pozabili pomendranega mačka in ubogo žensko. Obkrožili so me in razpravljali: eni so trdili, da je azijski nosorog res enorog in da imam prav; drugi pa so trdili nasprotno, da je enorog afriški nosorog, tako da je po njihovem imel prav moj predgovornik.

»Saj ne gre za to,« se je oglasil neki gospod (v slamniku, z majhnimi brčicami, s ščipalnikom, glava je kazala na logika), ki je bil doslej stal ob strani, ne da bi kaj rekel. »V vajinem razpravljanju je šlo za nekaj, od česar ste se potem oddaljili. Spočetka sta se vpraševala, ali je današnji nosorog tisti od prejšnje nedelje ali pa kak drug. Na to vprašanje je treba odgovoriti. Lahko da sta videla dvakrat istega nosoroga, ki je imel en sam rog, kakor je mogoče, da sta videla dvakrat istega nosoroga z dvema rogoma. Nadalje sta lahko videla prvič nosoroga z enim rogom in drugič drugega s prav tako enim rogom. Ali pa najprej nosoroga z dvema rogoma in potem drugega nosoroga z dvema rogoma. Če sta prvič videla nosoroga z dvema rogoma, drugič pa nosoroga z enim rogom, s tem tudi še ni nič dokazano. Mogoče je, da je nosorog od prejšnjega tedna izgubil en rog in da je današnji isti kot tedaj. Mogoče je tudi, da sta dva nosoroga z dvema rogoma izgubila vsak po enega svojih rogov. Šele tedaj, če bi mogli dokazati, da ste prvič videli nosoroga z enim rogom, naj je bil že azijski ali afriški, danes pa nosoroga z dvema rogoma, vseeno je, ali azijskega ali afriškega, bi lahko sklepali, da imamo opraviti z dvema različnima nosorogoma, zakaj malo je verjetno, da bi lahko drugi rog v nekaj dneh zrastel tako, da bi se videl na nosorogovem nosu; s tem bi iz azijskega ali afriškega nosoroga nastal afriški ali azijski, logika pa govori, da to ni mogoče, ker se isto bitje ne more roditi na dveh krajih hkrati in tudi zaporedoma ne.«

»To se mi zdi jasno,« sem dejal, »vprašanje pa s tem ni rešeno.«

»Seveda ne,« je odvrnil gospod in se veljavno nasmehnil, »pač pa je problem zastavljen na pravilen način.«

»Saj tudi to ni tisto, za kar gre,« se je oglasil špecerist, ker je bil nedvomno vzburljive čudi in se je malo menil za logiko. »Ali lahko

dovolimo, da nam bodo mačke pred našimi očmi mendrali nosorogi z dvema rogovoma ali z enim rogom, pa naj bodo azijski ali afriški?»

»Prav ima, res je,« so vzklikali ljudje. »Ne moremo dovoliti, da bi nam kdo teptal mačke, ne nosorogi in ne kaj drugega!«

Špecerist nam je s teatraličnim gibom pokazal na ubogo, objokano žensko, ki je še vedno držala v naročju in zibala brezlično, okrvavljeno kepo, ki je bila nekoč njena mačka.

Drugi dan je časnik v razdelku za male nezgode v dveh vrsticah poročal o smrti uboge živali, »ki jo je pomendral debelokožec«, je bilo rečeno, vendar nič natančnejšega.

V nedeljo popoldne nisem hodil po muzejih; zvečer nisem šel v gledališče. Čisto sam sem prodajal dolgčas doma in morilo me je obžalovanje, da sem se sprl z Jeanom.

»Tako je občutljiv, moral bi mu bil prizanesti,« sem si bil dejal. »Nesmiselno je, da bi se človek sprl zavoljo take reči... zavoljo rogov nosoroga, ki ga nisem nikoli prej videl... zavoljo živali, ki je doma v Afriki ali v Aziji, teh daljnih deželah, le kakšen pomen je moglo to imeti zame? Medtem ko mi je bil Jean zmerom prijatelj... toliko mu dolgujem... in vrh tega...«

Skratka, medtem ko sem si obljubljal, da pojdem čimprej k Jeanu in se poravnam z njim, sem popil celo steklenico konjaka, ne da bi se zavedal. Zavedel sem se tega šele drugi dan: imel sem mačka, vsa suha usta, pekla me je vest, počutil sem se zares prav zanič. Ali prvo je dolžnost: v pisarno sem prišel o pravem času, ali vsaj ne dosti pozneje. Podpisal sem se na spisek prišlih ravno tisti trenutek, ko so ga že mislili odnesti.

»No, vi ste torej tudi videli nosoroga?« me je vprašal predstojnik — na moje veliko začudenje je bil že tam.

»Kajpada sem ga videl,« sem rekel, medtem ko sem slačil mestni suknjič, da si oblečem starega z oguljenimi rokavi, ki je dober za delo.

»A, vidite! Nisem znorela!« je zaklicala strojepiska Daisy vsa razvneta. (Kako je bila čedna s svojimi rožnatimi lici in plavimi lasmi. Vražje mi je bila všeč. Če bi se sploh mogel zaljubiti, bi se zaljubil vanjo...) »Enorogega nosoroga!«

»Dva roga je imel!« jo je popravil moj kolega Emil Dudard, diplomirani pravnik, odličen jurist, ki se mu je obetala sijajna prihodnost v naši pisarni in mogoče tudi v Daisyjinem srcu.

»Jaz ga nisem videl! In tudi ne verjamem!« je izjavil Botard, nekdanji učitelj, ki je bil pri nas za arhivarja. »In v naši deželi ga nihče nikoli ni videl, razen na podobah v šolskih knjigah. Ti nosorogi cve-

tejo samo v domišljiji vrlih žensk. To je mit, kakor tisti o letočih krožnikih.«

Ravno sem mu hotel pripomniti, da se mi ne zdi prikladno uporabljati za enega ali za več nosorogov izraz »cveteti«, ko je jurist vzkliknil:

»Saj je vendar pomendral mačko, in priče so tu!«

»Množična psihoza,« je odvrnil Botard, človek, ki misli s svojo glavo, »kakor vera, ki je opij narodov!«

»Jaz,« je rekla Daisy, »jaz verjamem v leteče krožnike.«

Predstojnik je ustavil prerekanje:

»Zdaj je pa dosti! Nič več klepetanja! Naj bodo nosorogi in leteči krožniki resnični ali ne, treba se je lotiti dela!«

Strojepiska je začela pisati. Jaz sem sedel k svoji mizi in se zatopil v svoje spise. Emil Dudard je začel popravljati odtise postave o preganjanju alkoholizma, medtem ko je predstojnik zaloputnil vrata in se umaknil v svojo pisarno.

»To je mistifikacija!« je spet zarentačil Botard proti Dudardu. »Te govorice razširja vaša propaganda!«

»To ni propaganda,« sem se vmešal jaz.

»Če sem ga pa videla ...« je zatrdila Daisy hkrati z menoj.

»Smešno govorite,« je rekel Dudard Botardu. »Propaganda? S kakšnim namenom?«

»To veste bolje od mene! Le ne delajte se nedolžne!«

»Vsekakor mene niso plačali Pontenegrovci!«

»To je žalitev!« je zavpil Botard in udaril s pestjo po mizi.

Mahoma so se odprla vrata iz predstojnikove sobe; pokazala se je njegova glava:

»Gospod Boeuf danes ni prišel.«

»Saj res. Ni ga,« sem rekel.

»In ravno njega bi potreboval. Ali je sporočil, da je bolan? Če bo še delal tako, ga postavim na cesto.«

Take predstojnikove grožnje na račun našega kolega smo slišali tudi že prej.

»Ali ima kateri izmed vas ključ njegove pisalne mize?« je nadaljeval.

Prav ta trenutek je vstopila gospa Boeufova. Videti je bila preplašena:

»Prosim vas, opravičiti moram svojega moža. Za konec tedna se je odpeljal k svojim sorodnikom. Lahko gripo ima. Glejte, tako pravi v brzjavki. Upa, da se bo lahko vrnil do srede. Dajte mi, prosim, kozarec vode... in stol!« je rekla in se sesedla na stol, ki smo ji ga ponudili.

»To je prav nerodno, vendar pa ni tako hudo, da bi se morali zato razburjati!« je pripomnil predstojnik.

»Od doma pa vse do sem me je zasledoval nosorog,« je izjecljala.

»Enorog ali z dvema rogoma?« sem vprašal.

»Nikar ne bodite smešni!« je vzkliknil Botard.

»Pustite jo vendar govoriti!« se je vznemirjal Dudard.

Gospa Boeufova se je morala zelo potruditi, da je lahko pojasnila:

»Tamle je, spodaj pri vhodu. Kakor je videti, se misli povzpeti po stopnicah.«

Še isti trenutek smo zaslišali neznanski hrup: očitno se je stopnišče podiralo pod velikansko težo. Pognali smo se ven na hodnik. Zares, sredi podrtin smo zagledali nosoroga, s pobešeno glavo se je brezkoristno vrtel v krogu in prestrašeno ter strašeče rikal. Videl sem, da ima dva roga.

»Afriški nosorog je...« sem rekel, »ali pravzaprav azijski.«

Duh mi je bil tako zmeden, da nisem več vedel, ali je dvorogost znamenje azijskega ali afriškega nosoroga, ali je enorogost znamenje afriškega ali azijskega nosoroga, ali pa je, narobe, dvorogost... Skratka, v mojem duhu je bila zmešnjava, medtem ko je Botard pošiljal Dudardu predirne poglede.

»To je nesramna spletk!« In kakor govornik na odru je pokazal s prstom na pravnika: »Tega ste krivi vi!«

»Krivi ste vi!« je odvrnil le-ta.

»Umirita se, zdaj ni čas za to!« je izjavila Daisy in ju zastonj skušala pomiriti.

»Koliko časa že terjam od glavnega ravnateljstva, naj nam postavijo cementne stopnice namesto teh starih črvivih stopnic!« je rekel predstojnik. »Nujno se je moralo zgoditi nekaj takega. To je bilo pričakovati. Imel sem prav!«

»Kakor zmerom,« se mu je porogala Daisy. »Ampak kako bomo prišli dol?«

»Jaz vas vzamem v naročje!« se je zaljubljeno pošalil predstojnik in pobožal strojepisko po licu, »skočila bova skupaj.«

»Proč to raskavo roko z mojega obraza, vi debelokožec!«

Predstojnik se ji ni utegnil odzvati. Gospa Boeufova se je bila vzdignila in se nam pridružila, že nekaj trenutkov je pazljivo strmela v nosoroga, ki se je vrtel v krogu pod nami, in mahoma je strašno zavpila:

»To je moj mož! Boeuf, moj ubogi Boeuf, kaj se je zgodilo s teboj?«

Nosorog, ali boljše Boeuf, ji je odgovoril z rikanjem, ki je bilo hkrati silovito in pristržno, medtem ko se je gospa Boeuf onesvestila v mojem naročju, Botard pa je vzdignil roke in robantil:

»To je popolna norost! Kakšna družčina!«

Ko so minili prvi trenutki presenečenja, smo telefonirali gasilcem, prišli so s svojimi lestvami in nas spravili dol. Gospa Boeufova se je na hrbtu svojega zakonskega tovariša odpravila proti domu, čeprav smo ji to odsvetovali. To bi ji bil razlog, da bi se bila ločila (po čigavi krivdvi?), vendar svojega moža ni hotela zapustiti v takem stanju.

V mali krčmi, kamor smo šli vsi kositi (kajpada brez Boeufovih dveh), smo izvedeli, da so na raznih krajih mesta videli več nosorogov: nekateri so pravili, da jih je bilo sedem; drugi, da jih je bilo sedemnajst; spet drugi, da dvaintrideset. Spričo vsega tega pričevanja Botard ni mogel več zanikati, da so nosorogi resnični. Vendar je trdil, da ve, kaj naj misli o tem. Da ve, zakaj so te reči take, da pozna »ozadje« te zgodbe, »imena« odgovornih, namen in pomen tega izzivanja. Ta popoldan se ni bilo mogoče vrniti v pisarno, delo je moralo pač počakati. Treba je bilo čakati, da popravijo stopnišče.

Izrabil sem to priložnost, da obiščem Jeana, namenjen, da se poravnam z njim. Bil je v postelji.

»Ne počutim se posebno dobro!« je rekel.

»Veste, Jean, oba sva imela prav. V mestu so prav tako nosorogi z dvema rogoma kot nosorogi z enim rogom. Od kod prihajajo eni, od kod drugi, to je navsezadnje precej vseeno. Odločilno je po mojem to, da nosorogi sploh obstajajo.«

»Ne počutim se posebno dobro,« je ponovil prijatelj, ne da bi me poslušal. »ne počutim se posebno dobro!«

»Kaj pa vam je? Kako mi je žal!«

»Malo vročine imam. Pa glavobol.«

Natančneje povedano, bolelo ga je čelo. Rekel je, da se je moral kam zadeti. Zares, imel je buško, štrlela mu je ravno nad nosom. Polt mu je bila zelenkasta. Bil je hripav.

»Ali vas boli grlo? Mogoče imate angino.«

Potipal sem mu žilo. Bila je enakomerno.

»Gotovo ne bo nič hudega. Nekaj dni počitka, pa bo dobro. Ali ste poklicali zdravnika?«

Preden sem izpustil njegovo zapestje, sem opazil, da so mu žile vse nabrekle, da štrlijo. Ko sem pogledal natančneje, sem videl, da niso samo žile povečane, temveč da koža okoli njih povsod kar vidno spreminja barvo in otrdeva.

„Mogoče je to hujše, kot sem mislil,“ sem si dejal.

»Treba bo poklicati zdravnika,« sem rekel naglas.

»Nič dobro se nisem počutil v obleki, zdaj mi je pa tudi pižama odveč,« je rekel z raskavim glasom.

»Kaj pa je z vašo kožo? Človeka spominja na usnje...« Potem sem se zazrl vanj in rekel: »Ali veste, kaj se je zgodilo z Boeufom? Spremenil se je v nosoroga.«

»No, pa kaj? To ni tako slabo! Nosorogi so navsezadnje bitja kakor mi, enako pravico imajo do življenja kakor mi...«

»Samo če ne uničujejo našega. Ali se zavedate, kako drugačna je njihova miselnost?«

»Ali mislite, da je naša kaj boljša?«

»Pa vendarle, mi imamo svojo moralo, po mojem mnenju je nezdržljiva z živalsko. Imamo filozofijo, nenadomestljivo lestvico vrednot...«

»Humanizem je zastarel! Star, smešen rahločutnejš ste. Neumnosti mi klatite.«

»Čudim se, ko slišim take besede od vas, dragi moj Jean! Kaj mar izgubljate glavo?«

Bilo je videti, da jo res izgublja. Slep bes mu je tako zelo spačil obraz in spremenil glas, da sem komaj razumel besede, ki so mu prihajale iz ust.

»Da vi trdite take reči...« sem hotel nadaljevati.

Ni mi dal govoriti. Vrgel je odeje s sebe, strgal razse pižamo, vstal na postelji, popolnoma nag (on, ki je bil po navadi tako sramežljiv!), zelen od jeze od glave do pet.

Buška na čelu se mu je bila podaljšala, pogled mu je bil uprt, zdelo se je, da me ne vidi več. Ampak ne, videl me je prav dobro, zakaj s pobešeno glavo se je zakadil proti meni. Komaj da sem utegnil skočiti stran, sicer bi me bil zmečkal ob steni.

»Nosorog ste!« sem zaklical.

»Pomendram te! Pomendram te!« toliko sem še razumel, medtem ko sem se zapodil proti vratom.

Spuščal sem se po stopnicah, jemaje po štiri, medtem ko so se zidovi stresali ob udarcih z rogom, in slišal sem, kako se je oglašal z groznim, besnim rikanjem.

»Pokličite policijo! Pokličite policijo! Nosoroga imate v hiši!« sem zaklical stanovalcem hiše, ki so vsi začudeni na pol odpirali vrata iz svojih stanovanj na hodnik, medtem ko sem tekkel mimo.

V pritličju sem se z veliko težavo izmaknil nosorogu, ki se je zagnal iz vratarjeve sobice in me hotel napasti, in naposled sem se znašel na ulici, ves poten, s tresočimi se nogami in čisto izčrpan.

Na srečo je bila tam, ob robu pločnika, klop, in sedel sem nanjo. Komaj da sem kolikor toliko spet utegnil priti do sape, že sem zagledal čredo nosorogov, ki so se spuščali po viseči drevoredni cesti in se z vso naglico bližali kraju, kjer sem sedel. Ko bi se bili vsaj zadovoljevali s sredino ulice! Ampak ne, bilo jih je toliko, da niso imeli dovolj prostora na njej in jih je zanašalo na pločnik. Skočil sem s klopi, se stisnil plosko k zidu: sopihajoč, rikajoč, zaudarjajoč po gonečih se zvereh in po usnju, so se podili tik ob meni in me zavili v oblak prahu. Ko so izginili, nisem mogel več sestiti nazaj na klop: zveri so jo polomile, razbita na kose je ležala na tlaku.

S težavo sem si opomogel po tem razburjenju. Moral sem ostati nekaj dni doma. Daisy me je obiskovala in mi sporočala spremembe, ki so se dogajale.

Predstojnik naše pisarne se je prvi spremenil v nosoroga. Botard se je zelo zgražal nad tem, in vendar je čez štiriindvajset ur tudi sam postal nosorog.

»Treba je iti s časom!« so bile njegove zadnje človeške besede.

Da je bilo z Botardom tako, me ni presenetilo, čeprav je bil na videz tako trden. Teže mi je bilo razumeti predstojnikovo spremembo. Že res, ta preobrazba je bila pri njem morda neprostopvoljna, vendar bi si bil človek mislil, da bo toliko močen, da se bo bolje upiral.

Daisy se je spomnila, kako mu je še tisti dan, ko se je Boeuf pokazal kot nosorog, pripomnila, da ima dlani raskave. To ga je gotovo zelo prizadelo, tega sicer ni pokazal, v globini pa je bil vsekakor omajan.

»Ko bi bila jaz manj surova, ko bi mu bila to pripomnila bolj prizanesljivo, bi se to mogoče ne bilo primerilo.«

»Tudi jaz si očitam, da nisem bil milejši z Jeanom. Moral bi se mu bil pokazati bolj prijateljski, imeti več razumevanja.« sem rekel še sam.

Daisy mi je povedala, da se je spremenil tudi Dudard, in prav tako neki njen bratranec, ki ga nisem poznal. Pa še drugi ljudje, skupni prijatelji, neznanci.

»Veliko jih je,« je rekla, »mogoče četrtnina prebivalcev mesta.«

»Pa vendar so še v manjšini.«

»Če se bo to tako nadaljevalo, bodo kmalu v večini!« je zavzdihnila.

»Na žalost! In toliko bolj učinkoviti so.«

Črede nosorogov, ki so se z vso naglico podili po ulicah, so bile kmalu nekaj, čemur se nihče ni več čudil. Ljudje so se jim umikali s poti in potem nadaljevali sprehode, hodili po opravkih, kakor da vsega tega ni.

Zastonj sem vzklikal: »Le kako more človek biti nosorog! To mi moče v glavo!«

Prihajali so z dvorišč, prihajali so iz hiš, tudi skozi okna, in se pridruževali drugim.

Bil je čas, ko so jih oblasti hotele spraviti v širne ograde. Društvo za varstvo živali se je temu iz človečanskih razlogov uprlo. Vrh tega pa je vsakdo imel med nosorogi kakega bližnjega sorodnika, prijatelja, in lahko je razumeti, da je bilo načrt zato skoraj nemogoče izpeljati. Opustili so ga.

Položaj se je poslabšal, to je bilo tako pričakovati. Nekega dne je cel polk nosorogov podrl zidove vojašnice, potem pa z bobnarji na čelu pridrl ven in se razlil po bulvarih.

V ministrstvu za statistiko so statistiki sestavljali statistike: popisovali živali, računali, koliko se njihovo število približno poveča na dan, toliko odstotkov enorogih, toliko dvorogih... Kakšna priložnost za učene spore! Kmalu so se začeli odpadi tudi med statistiki samimi. Tiste redke, ki so še ostali, so plačevali z zlatom.

Nekega dne sem s svojega balkona zagledal nosoroga, ki je rikal in se gotovo podil svojim tovarišem naproti; na rog je imel nasajen slamnik.

»Logik!« sem zaklical. »Ta tudi, kako je to mogoče?«

Prav ta trenutek je Daisy odprla vrata.

»Logik je nosorog!« sem ji rekel.

Vedela je to. Pravkar ga je bila videla na ulici. S seboj je imela košarico s hrano.

»Ali hočete, da kosiva skupaj?« je predložila. »Veste, s težavo sem našla nekaj živeža. Trgovine so opustošene: vse požrejo. Veliko drugih prodajaln je zaprtih ,zavoljo preobrazbe', kakor imajo napisano na tablicah.«

»Ljubim vas, Daisy, ne zapuščajte me več.«

»Zapri okno, predragi. Prevelik hrup ženejo. In prah se vzdiguje prav do sem.«

»Samo da sva skupaj, pa se ne bojim ničesar, ničesar mi ni mar.« Potem ko sem zaprl okno, sem rekel: »Mislim sem, da se ne bom mogel nikoli več zaljubiti v kako žensko.«

Prav močno sem jo stisnil k sebi. Tudi ona me je objela.

»Kako rad bi vas osrečil! Ali boste mogli biti srečni z menoj?«

»Zakaj pa ne? Trdite, da se ničesar ne bojite, pa vas je vsega strah! Kaj se nama more primeriti?«

»Ljubezen moja, veselje moje!« sem jecljal in ji poljubljal ustnice z živo, bolečo strastjo, kakor je že zdavnaj nisem čutil.

Zmotilo naju je zvonjenje telefona.

Izvila se mi je iz objema, stopila k aparatu, vzdignila slušalko, zavpila: »Poslušaj...«

Del sem si slušalko na uho. Slišati je bilo divje rikanje.

»Zdaj uganjajo burke z nami!«

»Le kaj se dogaja?« se je prestrašila.

Prižgala sva si radijski sprejemnik, da bi izvedela novice: tudi tukaj rikanje. Daisy je trepetala.

»Bodi mirna.« sem rekel, »bodi mirna!«

Preplašena je zavpila:

»Zasedli so radijsko postajo!«

»Bodi mirna! Bodi mirna!« sem ponavljal, bolj in bolj vznemirjen.

Drugi dan so tekali po ulici na vse strani. Lahko si jih gledal ure in ure: ni se bilo bati, da boš videl med njimi eno samo človeško bitje. Najina hiša se je tresla od kopit debelokožcev, najinih sosedov.

»Kar bo, bo,« je rekla Daisy. »Kaj pa moreva?«

»Vsi so ponoreli. Svet je bolan.«

»Midva ga že ne bova ozdravila.«

»Z nikomer se ne bo več mogoče pomeniti. Ali jih ti razumeš?«

»Morala bi poskusiti razložiti njihovo psihologijo, naučiti se njihovega jezika.«

»Saj nimajo jezika.«

»Kako pa veš?«

»Poslušaj, Daisy, imela bova otroke, najini otroci bodo imeli spet druge, to bo dolgo trajalo, ampak sama lahko prerodiva človeštvo. Le malo poguma...«

»Jaz nočem imeti otrok.«

»Kako pa potem hočeš rešiti svet?«

»Saj navsezadnje sva morda midva potrebna rešitve. Morda sva nenormalna midva. Ali vidiš še koga najine zvrsti?«

»Daisy, takih besed nočem slišati od tebe!«

Obupano sem jo pogledal.

»Midva imava prav, Daisy, zagotavljam ti.«

»Kakšna domišljavost! Nič tu ne velja absolutno. Svet ima prav, ne pa ti ali jaz.«

»Pač, Daisy, jaz imam prav. Dokaz mi je to, da me razumeš in da te ljubim tako, kot moški more ljubiti žensko.«

»Malo me je sram tega, čemur praviš ljubezen, te nezdrave reči... Tega ni mogoče primerjati z izredno silo, ki žari iz vseh teh bitij okoli naju.«

»Silo! Tu imaš silo!« sem rekel in ji dal zaušnico, ker nisem vedel več kaj reči.

In medtem ko se je jokala, sem govoril:

»Jaz se ne odpovem, jaz se ne odpovem.«

Vsa solzna se je vzdignila in me s svojimi dehtečimi rokami objela okoli vratu:

»Upirala se bom s teboj do kraja.«

Ni mogla držati besede. Postala je vsa nesrečna, kar vidno je hirala. Ko sem se neko jutro zbudil, je bil njen prostor v postelji prazen. Zapustila me je, ne da bi mi bila kaj napisala v slovo.

Moj položaj je postal dobesedno nevzdržen. Jaz sem bil kriv, da je Daisy odšla. Kdo ve, kaj se je zgodilo z njo? Spet sem imel nekoga na vesti. Nikogar nisem imel, da bi mi jo lahko pomagal najti. Bal sem se najhujšega in sem se čutil odgovoren za to.

In od vsepovsod njihovo rikanje, njihovo divje podenje, oblaki prahu. Nič mi ni pomagalo, da sem se zapiral doma, si mašil ušesa z vato: videl sem jih ponoči v sanjah.

„Ni druge rešitve, kakor da jih prepričam. Ampak o čem?“ Ali se je mogoče spremeniti nazaj? In da bi jih prepričal, bi jim moral govoriti. Da bi se spet naučili mojega jezika (sicer pa sem ga sam začel pozabljal), bi se moral najprej jaz naučiti njihovega. Jaz pa nisem ločil enega rikanja od drugega, enega nosoroga od drugega nosoroga.

Nekega dne sem se pogledal v ogledalo in moj dolgi obraz se mi je zazdel grd: potreboval bi rog, če ne celo dveh, da mi povzdigne upadle poteze.

In kaj, če imajo prav oni, kakor mi je rekla Daisy? Bilo je očitno, da sem zamudnik, da se nisem znašel.

Odkril sem, da ima njihovo rikanje vendarle neki čar. Seveda malo trpkega. Moral bi bil to opaziti, dokler je bil še čas. Poskusil sem zarihati: kako šibko je bilo to, kako brez prave moči! Če sem se bolj napanjal, sem samo zatulil. Tuljenje pa ni rikanje.

Gotovo je, da človek ne sme biti zmerom suženj dogodkov in da je dobro, če ostane izviren. Vendar pa je treba tudi stvarjem dati, kar jim gre; razločevati se, že... ampak med sebi podobnimi. Jaz nisem bil podoben nikomur in ničemu več, razen starim, zastarelim fotografijam, ki nimajo nič več zveze z živimi.

Vsako jutro sem si gledal roke v upanju, da so mi dlani med spanjem otrdele. Koža pa je ostajala mlahava. Ogledoval sem svoje prebelo telo, svoje kosmate noge: ah, ko bi imel trdo kožo in tisto sijajno mračno zeleno barvo, spodobno goloto kakor oni, brez dlak!

Vest mi je bila bolj in bolj obtežena, nesrečna. Čutil sem se kot pošast. Joj, nikoli ne bom postal nosorog: ne bom se mogel več spremeniti.

Nisem se upal več pogledati. Bilo me je sram. In vendar nisem mogel, ne, nisem mogel.

Prevedel Janez Gradišnik

SEDEM PESMI

Niko Grafenauer

KAMEN

(Podoba asketa)

Ni večji od tišine, ki si je poiskala v njem
svoje ležišče.

Drevje ga zagrinja s črnimi sencami,
nebo in vode se krhajo ob njem,
smrt ga je zavrgla.

Že stoletja je tam tako
zgrbljen v samoto
in molčečen.

Črne bodo njegove solze,
kadar se oglasi.

Grobni mir noči mu je blizu,
ko ni v zraku vršanja ptičjih kril,
ne pridušenega smeha med listjem.
Kakor v polnoč prisluhnem:
zaman.

Nikoli se ne odzove ušesu z življenjem.
Drevo gre mimo njega
in trave mimo
in ptice.

Smrt počiva na njegovi rami.